

TA'LIM VA TARBIYA JARAYONIDA SUN'IY INTELLEKTNING ROLI

Usmonxo'jayeva Sarvinoz Muxiddin qizi

Chust tuman 12-maktab Ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu tezisda ta'lim va tarbiya jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarining ahamiyati, imkoniyatlari va ularni samarali qo'llash yo'llari tahlil qilingan. Sun'iy intellekt (SI) zamonaviy ta'lim tizimida o'quv jarayonini individuallashtirish, avtomatlashtirish, nazorat qilish, tahlil etish va samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuningdek, SI vositalarining tarbiya jarayoniga ta'siri, o'quvchilarda raqamli madaniyat, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantirishdagi o'rni ochib berilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ta'lim, tarbiya, raqamli texnologiya, o'qitish metodikasi, pedagogika, innovatsiya, raqamli madaniyat, o'quv jarayoni.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar hayotimizning barcha sohalarini qamrab olmoqda. Sun'iy intellekt (SI) esa bu jarayonning markazida turib, inson faoliyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ta'lim tizimida SI texnologiyalarining joriy etilishi o'quv jarayonini yangicha yondashuvlar asosida tashkil etish imkonini bermoqda. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida, jumladan O'zbekiston ta'lim tizimida ham raqamli ta'limni rivojlantirish, AI asosidagi o'quv platformalarini yaratish va o'qituvchilarni raqamli savodxonlikka o'rgatish ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Sun'iy intellekt o'qitish jarayonining barcha bosqichlarida — o'quv dasturlarini ishlab chiqish, o'quvchilar bilimni tahlil qilish, natijalarni baholash va individual ta'lim yo'nalishini belgilashda qo'llanilmoqda. Bu esa an'anaviy ta'limdan raqamli, moslashuvchan va interaktiv tizimga o'tishning asosi bo'lib xizmat qilmoqda.

Asosiy qism

1. Sun'iy intellekt tushunchasi va uning ta'limdagi ahamiyati

Sun'iy intellekt — bu kompyuter tizimining inson tafakkuri, tahlil, xulosa chiqarish va o'rganish jarayonlarini modellashtira oladigan texnologiyadir. Bugungi kunda ta'lim sohasida SI quyidagi yo'nalishlarda samarali qo'llanilmoqda:

- Individuallashtirilgan ta'lim – har bir o'quvchining qiziqishi, o'zlashtirish darajasi va o'rganish tezligiga mos darslar yaratish;
- Avtomatik tahlil va baholash – test natijalari, faoliyat jarayoni va ishtirok darajasini tahlil qilish orqali o'quvchiga teskari aloqa berish;
- 1. Virtual o'qituvchi va yordamchilar – ChatGPT, Google Bard, Duolingo Max kabi tizimlar o'quvchilarga interaktiv tarzda bilim olish imkonini beradi;
- 1. O'quv resurslarini optimallashtirish – sun'iy intellekt darsliklar, testlar, videodarslar va mashqlarni avtomatik ishlab chiqadi.

2. Sun'iy intellektning tarbiyadagi roli

Tarbiya insonning shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda sun'iy intellekt tarbiya jarayoniga quyidagi yo'llar bilan ta'sir ko'rsatmoqda:

- O'quvchilarning xulq-atvori va psixologik holatini monitoring qilish orqali individual yondashuvni ta'minlash;
- Raqamli madaniyat, mas'uliyat, axloqiy me'yorlarga rioya qilishni o'rgatuvchi dasturlarni ishlab chiqish;
- “Virtual tarbiyachi” tizimlari orqali o'quvchilarni onlayn muhitda to'g'ri yo'naltirish;
- Axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi kontentlarni yaratish va tarqatish.
- Shunday qilib, sun'iy intellekt tarbiyaviy jarayonni faqat nazorat emas, balki yo'naltiruvchi, shakllantiruvchi vosita sifatida xizmat qilmoqda.

3. Sun'iy intellektni ta'lim va tarbiyaga joriy etishdagi muammolar

Sun'iy intellekt imkoniyatlari keng bo'lishiga qaramay, uni ta'limga to'liq

joriy etishda bir qator muammolar mavjud:

- Pedagoglarning raqamli savodxonlik darajasi past bo'lishi;
- Axloqiy muammolar — plagiat, intellektual mulk huquqlarining buzilishi;
- Texnik infratuzilmaning sustligi, internet tezligi va jihozlarning yetishmasligi;
- Axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolar.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun davlat miqyosida AI savodxonligi, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va etika qoidalarini ishlab chiqish zarur.

4. Sun'iy intellektdan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar

- Pedagoglar uchun AI savodxonligi kurslarini tashkil etish;
- AI asosida ta'lim sifatini tahlil qilish tizimlarini yaratish;
- O'quvchilarda raqamli madaniyat va mas'uliyatni shakllantirish;
- Sun'iy intellektni o'qituvchining yordamchisiga aylantirish, o'rniga emas;
- Milliy AI-ta'lim strategiyasini ishlab chiqish.

Xulosa

Sun'iy intellekt bugungi ta'lim va tarbiya tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. U o'qitish jarayonini soddalashtiradi, tahlilni tezlashtiradi, o'quvchi ehtiyojiga mos o'qitish imkonini beradi. Eng muhimi, SI inson tafakkurini to'liq almashtirmaydi, balki uni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida xizmat qiladi.

Kelajak ta'limi — bu inson va sun'iy intellekt hamkorligiga asoslangan tizimdir. Tarbiyaviy jihatdan esa AI o'quvchining ma'naviy, axloqiy va raqamli mas'uliyatini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

2. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities. –

<https://scientific-jl.com/>

24-to'plam 3-son Oktyabr 2025

Paris, 2022.

3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim tizimi. – Toshkent, 2023.

4. Rustamova M., To'xtayeva D. Sun'iy intellekt va ta'lim jarayonida uning roli. – “Pedagogika va innovatsiyalar” jurnali, 2024.

5. OECD. AI and the Future of Education. – Paris, 2023.

6. Chou, C. & Lee, J. AI in Modern Education: Balancing Technology and Humanity. – Springer, 2021.